

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК
УКРАЇНИ**

Інститут педагогіки НАПН України
відділ навчання мов національних меншин
та зарубіжної літератури

**ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА**

Педагогічний факультет
творча навчально-наукова лабораторія
«Гірська школа Українських Карпат»

**«Україно моя вишивана :
етнокультурний та освітньо-виховний
потенціал української вишиванки»**

**Збірник тез
II Міжнародної онлайн-конференції,**

присвяченої Всесвітньому дню вишиванки

20 травня 2021 р.

(електронне видання)

*За загальною редакцією
Н. Богданець-Білокаленко, І. Червінської*

Київ
Педагогічна думка
2021

УДК 37.017:39:008(477)(043.2)

*Рекомендовано до друку вченою радою Інституту педагогіки НАПН України
(протокол № 8 від 05 липня 2021 року)*

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Богданець-Білоskalенко Наталія Іванівна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач відділу навчання мов національних меншин та зарубіжної літератури Інституту педагогіки НАПН України;

Червінська Інна Богданівна, доктор педагогічних наук, доцент, завідувач творчої навчально-наукової лабораторії «Гірська школа Українських Карпат» Прикарпатського національного університету імені В. Стефаника;

Хорошковська-Носач Тетяна Петрівна, науковий співробітник відділу навчання мов національних меншин та зарубіжної літератури Інституту педагогіки НАПН України;

Ліпчевська Інна Леонідівна, науковий співробітник відділу навчання мов національних меншин та зарубіжної літератури Інституту педагогіки НАПН України.

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Кічук Надія Василівна, доктор педагогічних наук, професор, декан педагогічного факультету Ізмаїльського державного гуманітарного університету.

Попова Людмила Олександрівна, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник відділу навчання української мови та літератури Інституту педагогіки НАПН України.

Україно моя вишивана : етнокультурний та освітньо-виховний потенціал української вишиванки : зб. тез II Міжнародної онлайн-конференції, 20 травня 2021 р. / за наук. ред. д. пед. наук Н. І. Богданець-Білоskalенко (електронне видання). Київ : Педагогічна думка, 2021. 137 с.

ISBN 978-966-644-599-8

До збірника увійшли тези учасників II Міжнародної онлайн-конференції «Україно моя вишивана : етнокультурний та освітньо-виховний потенціал української вишиванки» (20 травня 2021 року), присвяченої Всесвітньому дню вишиванки. У роботах розглянуто питання, пов'язані з різними аспектами етнокультурного та освітньо-виховного потенціалу української вишиванки: етнокультурні особливості вишивки різних регіонів України, українська народна вишивка як освітньо-культурне надбання соціокультурного простору України, освітній феномен вишиванки в епоху цифровізації суспільства, вишиванка як об'єднавчий код українців у світі та багато інших питань.

Збірник адресовано науковцям, науково-педагогічним працівникам, педагогам, докторантам, аспірантам, студентам, практикам освітянської галузі та всім, хто цікавиться долею України, її традиціями та культурою.

УДК 37.017:39:008(477)(043.2)

За зміст публікацій, достовірність інформації, цитат, покликань на літературні джерела відповідальність несуть автори.

ISBN 978-966-644-599-8

© Інститут педагогіки НАПН України, 2021
© Педагогічна думка, 2021

Ольга Третяк,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри дошкільної
та початкової освіти,
Інституту післядипломної освіти
Київського університету
імені Бориса Грінченка,
e-mail: o.tretiak@kubg.edu.ua

ВИХОВНИЙ ВПЛИВ КРИЛАТИХ ВИСЛОВІВ ПРО ВИШИВАНКУ НА УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Ключові слова: крилаті вислови, вишиванка, виховання, патріотизм, учні початкової школи, традиції, Україна, прислів'я, приказки.

Сьогодні позначене зростанням інтересу до історії свого народу, витоків української культури. Народні знання є не лише окремим видом допоміжних знань, але й засобом, що сприяє формуванню в дітей інтересу до національної культури, та є передумовою формування їх національної самосвідомості і виховання патріотичних почуттів.

Саме під впливом системи народознавчих заходів діти проходять шлях свого розвитку від підсвідомого розуміння своєї етнічної належності у молодшому віці до національної зрілості.

Знати свій народ – це знати мамину пісню, що посіяла в душі дитини зернятка, котрі, зійшовши, проростали в добро, любов і ласку людини; це пам'ятати батьківську хату; це знати бабусину вишиванку; це знати дідусеву казку про правду і кривду. Біла вишита сорочка – це давня традиція, повна глибокого змісту. Це символ краси і чистоти, майстерності і святковості [2].

У наші дні вишита сорочки стала своєрідним «генокодом» української культури, художнім втіленням національної ідеї, уособленням глибинних патріотичних почуттів її носіїв.

Крилаті вислови, прислів'я, приказки мають виховний зміст, на основі якого виховується любов до рідної мови, символів, історії, минушини, громадянських і патріотичних почуттів. Багато спільного із «крилатими висловами» мають прислів'я та приказки. Їх об'єднує насамперед метафоричність, стислість, чіткість викладу, а також всепроникаюча сила. Крилаті вислови є складовою частиною когнітивної бази носіїв мови і мають великий асоціативний потенціал, роблячи мову експресивною й емоційно забарвленою [1].

Оригінальною, різноаспектною одиницею фразеології є крилатий вислів, дослідження якого стало одним із головних завдань сучасної лінгвістики. Крилаті вислови як елементи лексики і фразеології літературної мови розглядали видатні науковці, а саме: О. О. Потебня, Л. А. Булаховський, В. В. Виноградов, С. І. Ожегов, М. М. Шанський,

В. І. Гаврись, І. К. Білодід, І. І. Чернишова та інші. Можна сказати, що питання про семантику крилатих висловів не належить до дискусійних, бо відомі лінгвісти майже однаково підходять до цієї проблеми.

Уперше вираз «крилате слово» знаходимо в епічних поемах Гомера. Як термінологічний вираз він використовується у книзі Г. Бюхмана «Крилаті слова» («Geflügelte Worte», 1864 р.). Німецький лінгвіст акцентує увагу на тому, що крилаті слова – це приказки або прислів'я літературно-освічених людей, на відміну від приказок, прислів'їв народного мовлення.

Мелодійна мова нашого народу має суцвіття магічних висловів, сприймаючи які людина може оновитися, переосмислити свої вчинки, дії, думки. Вміле використання в усному і писемному мовленні крилатих слів є ознакою високої загальної і мовної культури, а також високого рівня освіченості [4].

Маємо наголосити, що саме від мовленнєвої культури першого вчителя значною мірою залежатиме, наскільки сильним буде позитивний вплив організованої мовленнєвої діяльності на виховання і розвиток учнів.

Учителі початкової школи на уроках української мови та літературного читання активно використовують крилаті вислови про вишиванку як засіб впливу на свідомість дитини у вигляді своєрідного натяку, повчання й настанови, спонукаючи до роздумів, самоствердження, розуміння значення кожного вимовленого слова, що мотивує їхні пізнавальні інтереси, відкриваючи для себе скарби знань, що акумулює мова народу. За змістом наші крилаті вислови важливі тим, що в них, як у люстерці, відбивається українське народне життя з усіма своїми мальовничими особливостями, його погляди на природу, на людей, на значення всіх явищ життя. Наприклад: *«Українська вишивка – це «молитва без слів», а сама вишиванка – це є оберіг людини».* *«Вишиванка, пісня, мова – це країна кольорова», «Яка вишиванка, така і дівчина».* *«Вишиванка – це книга життя вишивальниці».* *«Своя сорочка ближче до тіла».* *«Як неділя, то й сорочка біла».* *«До Великодня сорочка хоч і лихенька, аби біленька».* *«У наших хазяйок по сто вишиванок, а в мене одна – та й та біла щодня».* *«У кого мати рідненька, у того вишиванка біленька і голівка гладенька».*

Прислів'я та приказки можна порівняти з порадами і підказками, які дає народна українська мудрість кожній людині в її повсякденних проблемах.

Короткі ємні висловлювання мають повчальний характер, вони застерігають, радять, засуджують і хвалять, спираючись на авторитет багатьох поколінь українського народу. Завдяки великій дотепності, високому естетизму та невичерпному таланту українці продовжують і зараз примножувати багату духовну спадщину, накопичену за довгі століття [3].

І в результаті крилаті вислови стали основою багатоговікового життєвого досвіду, взаємин між людьми та навколишнім світом нашої Батьківщини.

І на основі досвіду нашого народу ми можемо наповнювати наш мовленнєвий простір такою ж багатою і колоритною мовою, як наші мудрі предки. Наша мова, за народною мудрістю та науковими підтвердженнями на

сьогодні, має визначальне значення у повсякденному житті. Тому якість життя прямо пропорційна якості спілкування.

Наприклад, учителька початкових класів Голованівського ліцею імені Тараса Григоровича Шевченка Голованівської селищної ради Дудар Лілія Миколаївна при вивченні тематичного тижня «Свято вишиванки» з ЯДС у 1 класі організувала навчання так, щоб діти розширили свої уявлення про Україну, про традиції та національний український одяг. Учні ознайомились із вишиванкою як одним із видів національного українського мистецтва.

Вчителька постійно дбає про змістовність та емоційну насиченість усіх етапів уроку з першокласниками, підказуючи дітям цікаві прийоми і засоби ігрового спілкування (жест, міміка, інтригуючий тембр голосу, цікаві римування, несподіване продовження ігрових сюжетів) [5, с. 83].

Учні проявили активність та допитливість під час благополучної атмосфери спілкування. Із захопленням діти грають в ігри «Знайди риму», «Мовні дивинки», «Склади павутинку...», «Продовж чистомовку», «Пантоміма на прислів'я», «Пазли складаємо – крилаті вислови про вишиванку читаємо». Першокласники підбрали рими до слова «вишиванка» – *схованка, співанка, Іванка, забаганка, читанка, колисанка, писанка, стеблинка, перлинка, соломинка, ялинка*. Учні Лілії Миколаївни об'єднавшись у групи, залюбки розфарбували розмальовки вишиванок різних регіонів України. За такими ігровими діями стоїть зміна потреб і свідомості дітей, самовираження і виховання характеру.

Цікавий досвід вчительки початкових класів Пенькової Оксани Олексіївни комунального закладу «Устинівське Навчально-виховне об'єднання загальноосвітня школа І–ІІІ ступенів». Працюючи з дітьми, постійно спостерігає, як сяє обличчя школярика, коли зрониш крилатий вислів про його зовнішність. Цей символічний код має в собі і українська вишиванка. У ній закодована сукупність божественної енергії, що утворюють гарантійний вплив на долю людини. Тільки скажи: «*Ти народився в сорочці*» – і діти відчують захист материнської любові, неймовірне прагнення бути щасливим у житті.

Що й говорити про крилатий вислів: «*Рукави – як писанка, а личко як маків цвіт*» – він переповнює дитячу душу позитивними емоціями та налаштовує на чистоту, скромність, довершеність своєї вдачі.

Особливо важливий для учнів вислів: «*Хочеш бути здоровим – носи вишиванку!*» Його повторюють самі діти, бо знають, що вишиванки лікують своїми мальовничими хрестиками, гармонізують енергетичну оболонку людини. Вони вірять, що вишиванка надає людині гармонійні вібраційні впливи. У класі об'єдналися діти багатьох національностей, але вишиванка є в кожного. Це оберег! Це свято!

Учителька початкових класів Говоруха Людмила Петрівна гімназії № 179 міста Києва в роботі зі своїми учнями щороку до Всесвітнього дня вишиванки обов'язково проводить виховний захід, на якому розповідає, що вишиванка – не лише атрибут свята, а й повсякденний елемент життя

українців. Вишиванка була сімейним скарбом, а прикрасити її вишивкою – це було справжнє мистецтво, яке передавалося з покоління в покоління.

На не просте запитання *«Чим же для кожного з вас є вишита сорочка?»*, учні відповідають: *«Це гордість за країну!»*, *«Це – традиції!»*, *«Це сучасно!»*, *«Це модний бренд!»*, *«Це – оберег!»*, *«Це – моя Батьківщина!»*, *«Це – завжди свято!»*

А потім учні створюють бутафорію до цього свята: *«Я люблю вишиванку!»*, *«Одягни вишиванку!»*, *«Прийди в школу у вишиванці!»*, *«Бережи українське, носи – вишиванку!»*.

На уроках української мови та ЯДС учні записують прислів'я про вишиванку, які давно стали крилатими висловами, як каліграфічні хвилинки та пояснюють їх зміст. Наприклад: *«Не лілуйся, дівонько рушники вишивати – буде чим гостей шанувати»*, *«Як мати рідненька, то й сорочка біленька»*, *«Бідний на сорочку старається, а багатий і кожуха цурається»*, *«Якщо дощ намочив перший раз одягнену вишиванку – на багатство»* та інші. Словникова робота над словами крилатих висловів, їх ідейної спрямованості є важливим видом роботи з розвитку мовлення учнів. Найбільш поширеним способом пояснення слів з крилатих висловлювань є добір синонімів.

Усі ці види роботи виховують у дітей культуру сприймання крилатих висловлювань, почуття гордості за свою країну, любов і повагу до свого роду, повагу до національних цінностей та їх популяризацію серед підростаючого покоління.

Мовленнєвий розвиток і виховання є надзвичайною багатоплановою темою [5, с. 168]. Так, учителька початкових класів Слов'янської гімназії Тельнік Любов Миколаївна збила прислів'я та приказки про вишиванку та розробила тестові завдання *«Чи знаєш ти крилаті вислови про вишиванку?»*. Використовує їх як засіб мовленнєвого виховання під час каліграфічних хвилин та розвитку мовлення. Учителька використовує крилаті висловлювання як вільний мовний простір, і незамінний засіб пізнання світу, людей, природи і суспільства. Таким чином, розвиваючи комунікативні уміння своїх вихованців, Любов Миколаївна посилює вимоги до граматичної правильності мовлення, стилістичної виразності, точності, логічності, естетичності. А все це ознаки мовленнєвої культури.

Таким чином, педагоги розвивають комунікативні уміння своїх вихованців, використовуючи крилаті вислови про вишиванку як засіб народної педагогіки. Виховання ціннісного ставлення до Батьківщини, починаючи з початкової школи, є актуальним та допомагає сформувати ті компетенції, які закладають основи національної самосвідомості, національно-культурної ідентичності.

Рідна мова, історія народу, його традиції, звичаї та обряди, народні символи та народна символіка – усе це є тим благодатним ґрунтом, на якому зростає національна свідомість.

Література

1. Брацун О. І. Поняття «крилатий вислів» та його метамовна інтерпритація. URL: file:///C:/Users/User/Downloads/Vznu_fi_2012_1_18.pdf (дата звернення: 18.05.2021).
2. Зеліско Л. Крилаті вислови відомих митців. URL: [https://gallery101.com.ua/famous-artists-said/!](https://gallery101.com.ua/famous-artists-said/) (дата звернення: 18.05.2021).
3. Етнохата. Прислів'я та приказки українського народу. URL: <https://etnoxata.com.ua/statti/traditsiji/poslovitsy-i-pogovorki-ukrainskogo-naroda> (дата звернення: 18.05.2021).
4. Коваль А. П. Крилаті слова в українській літературній мові. URL: <https://lib.kherson.ua/publ.krilati-slova-v-ukrainskiy-literaturniy-movi5> (дата звернення: 18.05.2021).
5. Савченко О. Я. Виховний потенціал початкової освіти : посібник для вчителів та методистів початкової освіти. 2-е вид., перероблене. Київ : Богданова АММ, 2009. 226 с.

Віра Фижделюк,
викладач-методист,
заступник директора з навчальної роботи
Вижницького коледжу прикладного
мистецтва ім. В. Ю. Шкрібляка,
e-mail: verafizhdelyuk@gmail.com

ОСВІТНЬО-ВИХОВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ВИШИВКИ В КОНТЕКСТІ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ

Ключові слова: художня вишивка, мистецька освіта, фахова підготовка.

Зміни освітніх парадигм до європейської інтеграції суттєво впливають на професійну освіту в мистецькій сфері. Збереження культурної спадщини свого народу, усвідомлення культурного контенту у світовому контексті, створення умов для розвитку й творчої самореалізації особистості – основна мета державної політики в цій галузі. Відповідно до цього вища мистецька освіта покликана на «формування фахівців, здатних розв'язувати складні задачі та практичні проблеми у галузі образотворчого мистецтва, декоративного мистецтва та реставрації або у процесі навчання, що передбачає проведення наукових досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується комплексністю та невизначеністю умов і вимог» [3, с. 5].

У Вижницькому коледжі прикладного мистецтва ім. В. Ю. Шкрібляка вікова традиція, крок за кроком від викладача до студента, стає усе більш багатогранною, а поняття «професійного розвитку» молодого фахівця завжди залишається пріоритетним. Збереження традицій, їх налаштування на нові



ЗМІСТ

ВСТУПНЕ СЛОВО	3
Віра Андрич «Вишиване мистецтво старовинного села Банилів, що над Черемошем» – шлях до відродження народних традицій та ремесел.....	5
Людмила Березовська Ознайомлення дітей дошкільного віку з українським національним одягом.....	8
Олена Біла, Тетяна Кісікова До питання про організацію етнокультурних проєктів з молодшими школярами інклюзивних класів.....	12
Наталія Богданець-Білоskalенко Національно-культурний компонент змісту навчання лексикології і фразеології української мови	14
Алла Богуш Вишиванка у житті української дитини.....	17
Марина Бублик, Земфіра Кондур Основні складові ромського національного вбрання.....	21
Наталія Васюта, Юлія Касьян Потенціал української народної вишиванки як національного символу у вихованні дітей дошкільного віку.....	23
Оксана Вашак, Людмила Мартиросян Ознайомлення студентів з українською народною вишиванкою як засобом національного виховання.....	26
Леся Височан, Лілія Стахів, Сузанна Волошин Патріотичне виховання майбутніх учителів початкових класів (на прикладі проведення виховного заходу «Чарівний світ вишиванки»).....	29
Наталія Власова Традиційні українські орнаменти.....	33
Оксана Гавадзин Семантика покутської сорочки: динамічний аспект.....	35
Оксана Галайчук Традиційна сокальська вишиванка: особливості крою та колористики....	37
Катерина Гораш Збереження української національної ідентичності: освітні проєкти в Україні та за її кордонами.....	39

Ольга Горбач	
Роль вишиванки в національно-патріотичному вихованні сучасної молоді.....	41
Оксана Горда	
Українська вишиванка в лінгводидактичному аспекті.....	44
Олена Горошкіна	
Національно-культурний компонент змісту навчання української мови в 5 класі НУШ.....	46
Віолетта Дутчак	
Етнокультурні коди в бандурному мистецтві України й діаспори	48
Світлана Замрозевич-Шадріна	
Вишита сорочка як символ здоров'я.....	50
Любомира Ілійчук	
Формування етнічної свідомості особистості засобами української народної вишивки.....	52
Ольга Караман	
Методичні поради для виконання артикуляційної гімнастики	54
Станіслав Караман	
Використання виражального потенціалу стильових різновидів української мови	56
Світлана Кондратюк	
Кролевецькі рушники – код Сумщини.....	58
Анна Костюкова	
Історичний контекст вишивки як засіб формування національної свідомості в учнівської молоді.....	61
Віолетта Лаппо	
Підготовка майбутніх вчителів до інтеграції гуцульської етнокультури в освітній процес початкової школи.....	63
Галина Лемко	
Ціннісно-виховний потенціал української вишиванки для формування особистості школяра.....	65
Людмила Меленець	
Вишиванка як артоб'єкт у міському просторі.....	67
Ольга Мицкан	
Буковинський традиційний народний стрій як об'єкт дослідження та джерело творчості в сучасному моделюванні одягу.....	70
Наталія Никорак	
Вишиваний світ Ксенії Колотило	72
Марія Новосад	
Українська символіка в національній вишивці.....	74
Тетяна Оуєргі	
Збереження національної ідентичності за кордоном: освітньо-виховний аспект.....	77

Юлія Павленко	
Внесок Олени Пчілки у справу збереження і розвитку української народної вишивки.....	80
Наталія Павлущенко, Наталія Данько	
Семантика символів на вишивках Сумщини.....	82
Любов Пена	
Тексти про українську вишивку як дидактичний матеріал під час вивчення мови.....	85
Оксана Поясик	
Вишиванка як засіб етнокультурної традиції Карпатського регіону.....	88
Анжела Просенюк	
Формування міжкультурної взаємодії студентів педагогічного профілю засобами української вишиванки.....	90
Юлія Руденко	
Використання інноваційних технологій при ознайомленні дітей дошкільного віку з українською вишивкою.....	94
Діана Сабол	
Емоційна складова української народної вишивки.....	96
Зіновія Сірецька	
Одвічна краса орнаментального мистецтва Георгія Гараса.....	99
Любов Слатвинська	
День вишиванки в Торонто! «Вишиванка єднає українців»	101
Валентина Снегірєва	
Рослинні символи української культури на вишиванках і в піснях.....	102
Галина Темник	
Вишиванка як елемент країнознавчої компетентності у процесі вивчення української мови як іноземної.....	104
Лідія Тимків	
Психотерапевтичний потенціал вишивки в контексті діяльності шкільного психолога.....	106
Ірина Товкач	
Вишиванка в житті сучасної дитини: психологічний аспект.....	109
Ольга Третяк	
Виховний вплив крилатих висловів про вишиванку на учнів початкової школи.....	112
Віра Фижделюк	
Освітньо-виховний потенціал вишивки в контексті мистецької освіти....	116
Олена Фідкевич	
Український національний костюм як засіб символізації в художній системі «Вечорів на хуторі поблизу Диканьки» М. В. Гоголя.....	119
Тетяна Хорошковська-Носач	
Вишиванка як символ національної ідентичності українського народу...	123

Інна Червінська	
Освітньо-виховний потенціал етнокультурної спадщини регіону Українських Карпат у формуванні духовної культури зростаючої особистості.....	125
Антоніна Шевчук	
Креативне освоєння суб'єктами дошкільної освіти потенціалу української вишиванки.....	128
Лариса Шевчук	
Диференційована робота учнів з текстами про вишиванку в початковій школі.....	131